

ВИКОРИСТАННЯ ТЕРОРУ ЯК ЗАСОБУ ПОЛІТИЧНОГО УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНИМ РЕЖИМОМ ТА УКРАЇНСЬКИМ НАЦІОНАЛІСТИЧНИМ РУХОМ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Політична історія людства у ХХ столітті пройшла під знаком утвердження двох доктрин, які уособлювали не лише політичні ідеї, а стали світоглядними позиціями для сотень мільйонів людей, – націоналізму і комунізму. Ці дві ідеології, за визначенням німецького філософа, соціолога та економіста Вернера Зомбарта, є плюсами, між якими розгортається історія. В історії України ХХ століття вказана полярність найперше означена кривавою боротьбою між носіями цих політико-світоглядних орієнтацій.

Упродовж 1919–1920 рр. відбулося падіння відродженої у березні 1917 р. української державності. На території Наддніпрянщини утвердилась радянська влада партії більшовиків. Класова боротьба як одна із засадничих тез марксизму-ленінізму у кінцевому результаті призвела до диктатури пролетаріату. Однак за диктатурою пролетаріату насправді приховувалася диктатура партії більшовиків, а точніше її верхівки. Більшовицьке керівництво чітко усвідомлювало, що засобом утвердження диктатури є терор. Необхідність застосування терору та насильства для захоплення та утримання влади була теоретично обґрунтована В. Леніним ще до осені 1917 р., а 5 вересня 1918 р. виданий спеціальний декрет «Про червоний терор». Подальша більшовицька практика переконливо продемонструвала, що терор і насильство були спрямовані не лише проти класових та ідейних ворогів – буржуазії та експлуататорів, а й щодо робітників і селян, яких звинувачували у контрреволюційній діяльності, «втрата класової пильності» і т. п. Так розпочалася побудова тоталітарного радянського режиму.

Молоде покоління діячів українського націоналістичного руху шукало нової державницької ідеології та відповіді на питання: як досягти державної

незалежності? Власну, досить просту, радикальну та дієву відповідь запропонував Дмитро Донцов. Його ідеї, що містили засади творчого насильства, ірраціоналізму, віталізму, догматизму, антиінтелектуалізму, дієвості, визнання «закону боротьби» та «закону вічного суперництва націй» стали фундаментальними для доктрини українського націоналізму.

Протягом 28 січня – 3 лютого 1929 р. в одному з готелів Відня відбувся Перший конгрес (Великий збір) Організації українських націоналістів (ОУН). Конгрес обрав керівником полковника Січових стрільців Євгена Коновальця, ухвалив статут і затвердив основні положення політичної, військової, економічної, культурної та ідеологічної доктрини ОУН. Головним завданням націоналістичного руху було здобуття незалежної Української держави. Передбачалося, що у період національного визволення (перший етап державного будівництва – І. К.) в Україні під час національної революції буде встановлена диктатура, яка діятиме доти, доки українська держава не зміцніє настільки, що зможе дати відсіч можливій зовнішній агресії.

Отже, українські націоналісти як і більшовики вважали диктатуру найефективнішим засобом утримання влади на початковому етапі. Відповідно терор оунівці також активно застосовували проти ворогів, які перешкоджали утворенню Української держави. Такими ворогами найперше були уряди Польщі та Радянського Союзу. Зокрема 21 жовтня 1933 р. у Львові бойовик ОУН Микола Лемик вчинив атентат над секретарем консульства СРСР Олексієм Майловим (насправді це був співробітник Іноземного відділу ОДПУ на ім'я Андрій Павлович Майлов). Оунівці здійснили це вбивство як символічний акт помсти за Голодомор 1932–1933 рр. у Радянській Україні. Такі дії ОУН, а також її прагнення поширити агентурний вплив на територію Радянської України, серйозно занепокоїли радянські спецслужби. Було прийнято рішення ліквідувати очільника українських націоналістів Є. Коновальця. 23 травня 1938 р. у голландському місті Роттердам агент НКВС Павло Судоплатов передав йому замаскований під коробку подарункових цукерок з України пакунок із вибухівкою. У результаті вибуху Є. Коновалець

загинув на місці. Втрата лідера у решті-решт спричинила розкол ОУН на дві окремі організації – на чолі з Андрієм Мельником – ОУН(М) і Степаном Бандерою – ОУН(Б).

Таким чином, уже на початку Другої світової війни радянська влада та українські націоналісти перебували у відкритій боротьбі, спрямованій на взаємне знищення.